

ოჯახზე ცენტრირებული ადრეული ჩარევის საუკეთესო პრაქტიკები
ყრუ და სმენადაქვეითებული ბავშვებისთვის: განცხადება
საერთაშორისო კონსენსუსის შესახებ

Mary Pat Moeller¹, Gwen Carr², Leeanne Seaver³, Arlene Stredler-Brown⁴, Daniel Holzinger⁵

¹Center for Childhood Deafness

²U.K. Newborn Hearing Screening Programme,

³Hands and Voices

⁴University of Colorado

⁵Konventhospital Barmherzige Brueder Linz

⁶Karl Franzens Universitaet Graz

მიღებულია 2013 წლის 4 ივნისს; გადახედვა მოხდა 2013 წლის 4 ივნისს; შეთანხმებულია 2013 წლის 6 ივნისს

© გამოქვეყნებულია *Journal of Deaf Studies and Deaf Education*, Volume 18, Issue 4, 1 October 2013, Pages 429–445; <https://doi.org/10.1093/deafed/ent034>; Oxford University Press, <http://jdsde.oxfordjournals.org/>

© ქართულ ენაზე მომზადებულია ფონდი აურესის მიერ 2018 წელს ოქტომბერში
In Georgian translated on October 2018 by Aures Foundation

FCEI- ოჯახზე ცენტრირებული ადრეული ჩარევა

ქართულ ენაზე მომზადებულია ფონდის აურესის მიერ 2018 წლის ოქტომბერში

2012 წლის ივნისში, ავსტრიის ქალაქ ბად-იშლში, მოწვეულ იქნა სხვადასხვა მიმართულების ექსპერტთა პანელი ყრუ და სმენადაქვეითებული ბავშვებისთვის ოჯახზე ცენტრირებული ადრეული ჩარევის ძირითად სახელმძღვანელო პრინციპებზე შესათანხმებლად. პანელის მონაწილეები იყვნენ: მშობლები, ყრუ პროფესიონალები, ადრეული ჩარევის პროგრამის ლიდერები, ადრეული ჩარევის სპეციალისტები და მკვლევარები 10 ქვეყნიდან. ყველა მონაწილეს ჰქონდა ყრუ/სმენადაქვეითებული ბავშვების ოჯახებთან მუშაობის გამოცდილება და ისინი ფოკუსირებულნი იყვნენ ოჯახთან პარტნიორული ურთიერთობის ხელშეწყობი, ოჯახზე ცენტრირებული პრაქტიკის პრინციპების გამოვლენაზე. მონაწილეების განცხადებით, ოჯახზე ცენტრირებული პრინციპები არათანაბრად და არათანმიმდევრულად ხორციელდებოდა მათ ქვეყნებში. შეხვედრის განმავლობაში მათ გამოავლინეს 10 ფუნდამენტური პრინციპი. კონფერენციის შემდეგ აღნიშნული პრინციპები დაიხვეწა და შეიქმნა დოკუმენტი, რომელშიც აღიწერა საკუთრივ პრინციპები, მათთან დაკავშირებული მომსახურების მიმწოდებელთა ქცევები და პროგრამები, ასევე, მათი მხარდამჭერი მტკიცებულებები (სხვადასხვა ქვეყნისა და დისციპლინათა კვლევები). ამ ძალისხმევის მიზანი იყო ყრუ/სმენადაქვეითებული ბავშვებისა და მათი ოჯახებისთვის ოჯახზე ცენტრირებული ადრეული ჩარევის ვალიდური, მტკიცებულებაზე დაფუძნებული პრინციპების ფართოდ დანერგვის ხელშეწყობა.

წინაპირობა და მიზანი

2012 წლის ივნისში, ავსტრიაში, ქალაქ ბად-იშლში, მოწვეული ადრეული ჩარევის ექსპერტთა საერთაშორისო პანელი შეთანხმდა ოჯახზე ცენტრირებული ადრეული ჩარევის განხორციელების საუკეთესო პრაქტიკის სახელმძღვანელო პრინციპებზე (FCEI). კონფერენციის ორგანიზატორები გაერთიანდნენ იმ რწმენის გარშემო, რომ ოჯახზე ცენტრირებულ პრაქტიკას მეტი შედეგი მოაქვს ბავშვებისა და მათი ოჯახებისთვის და რომ აუცილებელია ამ ფილოსოფიის პრინციპების მკაფიო ფორმულირება. პანელის მონაწილეები მიწვეულები იყვნენ დრ. დანიელ ჰოლზინგერისა და დრ. იოჰანეს ფელინგერის მიერ, დისკუსიას უძღვებოდა დრ. მერი ფათ მოელერი. პანელი აერთიანებდა მშობლებს, ყრუ პროფესიონალებს, ადრეული ჩარევის პროგრამის ლიდერებს, ადრეული ჩარევის სპეციალისტებსა და მკვლევარებს მთელი მსოფლიოდან. ყველა მონაწილეს ჰქონდა ყრუ/სმენადაქვეითებული ბავშვების ოჯახებთან მუშაობის გამოცდილება და სამუშაო ფოკუსირებული იყო ოჯახთან პარტნიორული ურთიერთობის ხელშეწყობი ოჯახზე ცენტრირებული პრაქტიკის პრინციპების გამოვლენაზე. პანელის მონაწილეებმა აღნიშნეს, რომ პროფესიონალთა უმრავლესობა შესაბამისი ქვეყნებიდან ეთანხმებოდა FCEI-ს ფუნდამენტურ პრინციპებს. თუმცა, იგივე ქვეყნებში საუკეთესო პრაქტიკების განხორციელება ატარებდა არათანაბარ და არათანმიმდევრულ ხასიათს. ამ ძალისხმევის მიზანი იყო ყრუ/სმენადაქვეითებული ბავშვებისა და მათი ოჯახებისთვის ოჯახზე ცენტრირებული ადრეული ჩარევის ვალიდური, მტკიცებულებაზე დაფუძნებული პრინციპების ფართოდ დანერგვის ხელშეწყობა. დოკუმენტი სრულდება მოწოდებით მოქმედებისკენ, რომელიც ხელს შეუწყობს ამ ყოვლისმომცველი მიზნის განხორციელებას.

FCEI – Family Centered Early Intervention

In Georgian translated by Aures Foundation on 2018

FCEI-ს პროცესი რამდენიმე საერთო კონცეფციას ემყარება. საბოლოოდ, ინტერვენცია უნდა ეყრდნობოდეს ზუსტ პრინციპებს, გამოცდილ პრაქტიკებსა და საუკეთესო კვლევების შედეგებს, ამასთან, უნდა ითვალისწინებდეს ოჯახების განსხვავებულობას, მათ არჩევანსა და ცხოვრების წესს. FCEI¹ წარმოადგენს მოქნილ, ჰოლისტიურ პროცესს, რომელიც აღიარებს ოჯახების ძლიერ მხარეებს და ბუნებრივ შესაძლებლობებს და ხელს უწყობს განვითარებას შემდეგზე დაყრდნობით: (ა) მხიარული, თამაშით კომუნიკაცია და მშობლის როლით ტკბობა, (ბ) ოჯახის კეთილდღეობა (მაგ: ბავშვით ტკბობა, სტაბილური ოჯახური ურთიერთობები, ემოციური ხელმისაწვდომობა, ოპტიმიზმი ბავშვის მომავალთან დაკავშირებით), (გ) ვალდებულება (მაგ: პროგრამაში აქტიური მონაწილეობა, ინფორმირებული არჩევანი, გადაწყვეტილების მიღება, ბავშვის ადვოკატირება) და (დ) თვითეფექტურობა (კომპეტენტურობა და თავდაჯერებულობა ბავშვის აღზრდისა და მისი განვითარების ხელშეწყობისას).

ოჯახსა და პროფესიონალებს შორის ყალიბდება პარტნიორობა და ერთობლივად განისაზღვრება ოჯახის ღირებულებები, მიზნები და მისწრაფებები, რომლებსაც პატივს სცემენ ინტერვენციის პროცესში. აქედან გამომდინარე, ინტერვენცია არის კულტურულად კომპეტენტური, ამიტომ პროფესიონალები საკუთარ თავზე იღებენ უწყვეტი განათლების ვალდებულებას, რათა უზრუნველყონ უმაღლესი სტანდარტის საუკეთესო პრაქტიკის განხორციელება.

დისკუსიისას გამოიკვეთა, რომ სხვადასხვა ქვეყანა საერთო ტერმინებს განსხვავებული მნიშვნელობით იყენებს. ამიტომ, მაქსიმალურად აარიდეს თავი ასეთი ტერმინების გამოყენებას. აღნიშნულ დოკუმენტში ტერმინები „ყრუ“/„სმენადაქვეითებული“ გამოყენებულია სმენის სხვადასხვა ხარისხის დაზიანების მქონე ბავშვთა ფართო სპექტრის აღსაწერად (საშუალოდან ღრმა დაზიანებამდე). ტერმინი „ყრუ/სმენადაქვეითებული“ უნდა მოიცავდეს ასევე ყრუთა თემს კულტურულ ჭრილში, სადაც კულტურული კონტექსტი სმენის სტატუსზე მალა დგას. ტერმინი კომუნიკაციის განვითარება ფართოდ გამოიყენება და გულისხმობს ბავშვის სმენით და მხედველობით უნარებს, რეცეფციულ და ექსპრესიულ ენობრივ უნარებს (სამეტყველო და/ან ქესტური ენის განვითარება), პრაგმატიკასა და ორმხრივ კომუნიკაციას.

პანელი შეჯერდა ოჯახზე ცენტრირებული ადრეული ჩარევის 10 სახელმძღვანელო პრინციპზე. პირველი პრინციპი ეხება ადრეული ჩარევის სერვისებთან დროული და თანაბარი მისაწვდომობის უზრუნველყოფას. პრინციპები 2-6 ფოკუსირებულია უშუალოდ FCEI-შინაარსსა (რაზეც ვმუშაობთ) და პროცესზე (როგორ ვმუშაობთ ოჯახებთან). პრინციპები 7-8 აღწერენ მომსახურების მიმწოდებელთა კვალიფიკაციებს და ოჯახებისა და ბავშვების მომსახურებისას გუნდური მუშაობის კრიტიკულ მნიშვნელობას. ბოლო ორი პრინციპი (9 და 10) ეხება შეფასებაზე დაფუძნებული პრაქტიკის გამოყენების აუცილებლობას როგორც ბავშვებთან და ოჯახებთან მუშაობისას, ასევე, თავად FCEI-ს პროგრამის განვითარების სამართავად. თითოეული პრინციპი მოიცავს კრიტერიუმებს

¹ FCEI - ოჯახზე ცენტრირებული ადრეული ჩარევა

პროგრამებისა და მომსახურების მიმწოდებლებისთვის, საჭირო რესურსებსა და მტკიცებულებათა წყაროებს.

პირველი პრინციპი:

ადრეული, დროული და თანაბარი ხელმისაწვდომობა მომსახურებებზე

სკრინინგი და ბავშვის სმენისდაქვეითების ან სიყრუის დადასტურება, ეფექტური იქნება მაშინ, თუ მას მოჰყვება შესაბამის ჩარევაზე დაუყოვნებლივი, დროული და თანაბარი წვდომა.

პროგრამები უზრუნველყოფენ

1. ახალშობილთა სმენის სკრინინგის პროგრამები ხორციელდება დოკუმენტირებულად დადასტურებული საუკეთესო პრაქტიკებისა და დროითი ჩარჩოების შესაბამისად;
2. გადამისამართების შემდგომი დიაგნოსტიკური მომსახურებები პაციენტებს მიეწოდებათ დაუყოვნებლივ, პედიატრიული გამოცდილების მქონე სპეციალისტებისგან;
3. ახალშობილთა სმენის სკრინინგის შემდგომ ოჯახს დაუყოვნებლივ შეეთავაზება ყოვლისმომცველი მხარდაჭერა და ადრეული ჩარევის პროგრამები, რათა მათ გააკეთონ ინფორმირებული არჩევანი;
4. ადრეული ჩარევის პროგრამებში ჩართვა მიმდინარეობს აუდიოლოგიური გამოკვლევების პარალელურად;
5. მშობლებს აქვთ კოორდინირებული წვდომა ადრეული ჩარევის მომსახურებებთან;
6. ამომწურავი სერვისი შეთავაზებული და ხელმისაწვდომია ოჯახებისთვის, მიუხედავად მათი სოციო-ეკონომიკური სტატუსისა, შემოსავლებისა და გეოგრაფიული მდებარეობისა;
7. სხვადასხვა სტრატეგია გამოიყენება ოჯახების დასახმარებლად, რათა მათ გაიაზრონ დროული ჩარევის მნიშვნელოვნება;
8. სკრინინგიდან ან ადრეული გამოვლენის სხვა მომსახურებებიდან ბენეფიციარის გადართვა ხდება დროულად და ეს პროცესი სრულად კონტროლდება, რათა თავიდან იქნას აცილებული დროითი ჩარჩოების დარღვევა.

დაკავშირებული რესურსები და ციტირებები მტკიცებულებებიდან

1. Holte, L., Walker, E., Oleson, J., Spratford, M., Moeller, M. P., Roush, P., Tomblin, J. B. (2012). Factors influencing follow-up to newborn hearing screening for infants who are hard-of-hearing. *American Journal of Audiology*, 21, 163–174.
2. Holzinger, D., Fellingner, J., & Beitel, C. (2011). Early onset of family centred intervention predicts language outcomes in children with hearing loss. *International Journal of Pediatric Otorhinolaryngology*, 75, 256–260.
3. Kennedy, C. R., McCann, D. C., Campbell, M. J., Kimm, L., & Thornton, R. (2005). Universal newborn screening for permanent childhood hearing impairment: An 8-year follow-up of a controlled trial. *Lancet*, 366, 660–662.
4. Kennedy, C. R., McCann, D. C., Campbell, M. J., Law, C. M., Mullee, M., Petrou, S., Stevenson, J. (2006). Language ability after early detection of permanent childhood hearing impairment. *New England Journal of Medicine*, 354, 2131–2141.

5. Moeller, M. P. (2000). Early intervention and language development in children who are deaf and hard of hearing. *Pediatrics*, 106, e43.
6. Russ, S. A., Dougherty, D., & Jagdish, P. (2010). Accelerating evidence into practice for the benefit of children with early hearing loss. *Pediatrics*, 126(Suppl. 1), S7–S18.
7. Semenov, Y. R., Yeh, S. T., Seshamani, M., Wang, N. Y., Tobey, E. A., Eisenberg, L. S., CDaCI Investigative Team. (2013). Age-dependent cost-utility of pediatric cochlear implantation. *Ear and Hearing*, 35, 402–412. doi:10.1097/1AUD.0b013e3182772c66
8. Spivak, L., Sokol, H., Auerbach, C., & Gershkovich, S. (2009). Newborn hearing screening follow-up: Factors affecting hearing aid fitting by 6 months of age. *American Journal of Audiology*, 18, 24–33.
9. Yoshinaga-Itano, C., & Apuzzo, M. L. (1998). Identification of hearing loss after age 18 months is not early enough. *American Annals of the Deaf*, 143, 380–387.
10. Yoshinaga-Itano, C., Baca, R., & Sedey, A. L. (2010). Describing the trajectory of language development in the presence of severe-to-profound hearing loss: A closer look at children with cochlear implants versus hearing aids. *Otology and Neurotology*, 31, 1268–1274.
11. Yoshinaga-Itano, C., Coulter, D., & Thomson, V. (2000). The Colorado Newborn Hearing Screening Project: Effects on speech and language development for children with hearing loss. *Journal of Perinatology*, 20(Suppl. 1), S132–S137.
12. Yoshinaga-Itano, C., Coulter, D., & Thomson, V. (2001). Developmental outcomes of children with hearing loss born in Colorado hospitals with and without universal newborn hearing screening programs. *Seminars in Neonatology*, 6, 521–529.
13. Yoshinaga-Itano, C., Sedey, A. L., Coulter, D. K., & Mehl, A. L. (1998). The language of early- and later-identified children with hearing loss. *Pediatrics*, 102, 1161–1171.

მტკიცებულებების განხილვა და პოზიციების განცხადებები

1. Center for Allied Health Evidence Review Team. (2007). *A systematic review of the literature on EI for children with a permanent hearing loss*. Retrieved July 16, 2013, from <http://www.health.qld.gov.au/healthyhearing/docs/background.pdf>
2. Joint Committee on Infant Hearing. (2007). Year 2007 position statement: Principles and guidelines for early hearing detection and intervention programs. *Pediatrics*, 120, 898–921.
3. NHSP Programme Centre. (2010). Quality standards in the NHS newborn hearing screening programme. Retrieved July 16, 2013, from <http://hearing.screening.nhs.uk/standardsandprotocols/>
4. Joint Committee on Infant Hearing. (2013). Supplement to the JCIH 2007 position statement: Principles and guidelines for early intervention after confirmation that a child is deaf or hard of hearing. *Pediatrics*, 131, e1324–e1349. Retrieved July 16, 2013, from <http://pediatrics.aappublications.org/content/early/2013/03/18/peds.2013-0008.full.pdf+html> & <http://www.asha.org/policy/PS2013-00339/>
5. Schachter, H. M., Clifford, T. J., Fitzpatrick, E., Eatmon, S., MacKay, M., Showler, A., Moher, D. (2002). *A systematic review of interventions for hearing loss in children*. Unpublished document, Health Canada, Ottawa, Ontario, Canada.
6. UK Government Department of Education and Skills. (2003). *Developing early intervention/support services for deaf children and their families: Executive summary* (LEA/0068/2003). Retrieved July 16, 2013, from www.ndcs.org.uk/document.rm?id=3746

საუკეთესო პრაქტიკის რეკომენდაციები აუდიოლოგისთვის: ჩვილები და მცირე ასაკის ბავშვები

1. American Speech-Language-Hearing Association. (2004). *Guidelines for the audiologic assessment of children from birth to 5 years of age* [Guidelines]. Retrieved July 16, 2013, from <http://www.asha.org/policy>
2. Bagatto, M. P., Moodie, S. T., Malandrino, A. C., Richert, F. M., Clench, D. A., & Scollie, S. D. (2011). The University of Western Ontario Pediatric Audiological Monitoring Protocol (UWO PedAMP). *Trends in Amplification*, 15, 57–76.
3. American Academy of Audiology. (2003). *Pediatric Amplification Protocol*. Retrieved July 16, 2013, from <http://www.audiology.org/resources/documentlibrary/documents/pedamp.pdf>

4. American Speech-Language-Hearing Association. (2008). *Guidelines for audiologists providing informational and adjustment counseling to families of infants and young children with hearing loss birth to 5 years of age* [Guidelines]. Retrieved July 16, 2013, from <http://www.asha.org/policy/GL2008-00289/>

მეორე პრინციპი:

ოჯახის/მომსახურების მიმწოდებლის პარტნიორული ურთიერთობა

FCEI-ს მიზანია დაბალანსებული პარტნიორული ურთიერთობების განვითარება ოჯახებსა და მათ დამხმარე პროფესიონალებს შორის. ოჯახისა და მომსახურების მიმწოდებლის თანამშრომლობა ხასიათდება ორმხრივობით, ურთიერთნდობით, ურთიერთპატივისცემით, პატიოსნებით, საერთო ამოცანების გაზიარებითა და ღია ურთიერთობებით.

მომსახურების მიმწოდებლები მუშაობენ ოჯახებთან ერთად, რათა

1. ფოკუსირება მოახდინონ უფრო მეტად ოჯახსა და ბავშვს შორის ურთიერთობის ჩამოყალიბებაზე, ვიდრე უშუალოდ ბავშვზე ორიენტირებულ პირდაპირ თერაპიაზე;
2. ფოკუსირდნენ უშუალოდ ოჯახის მიერ განსაზღვრულ პრობლემებზე/საკითხებზე (პრიორიტეტები, მოლოდინები, საჭიროებები, მიზნები და სურვილები);
3. ოჯახების საჭიროებების/მოთხოვნილებების დაკმაყოფილებისას დაეყრდნონ მათ ინდივიდუალურ ძლიერ მხარეებს;
4. აღიარონ და მხარი დაუჭირონ იმ ფაქტს, რომ ოჯახებმა უნდა იცხოვრონ თავიანთი ჩვეული ცხოვრებით;
5. იმუშაონ ზრდასრულებთან, მათი თავდაჯერებულობისა და კომპეტენტურობის ამაღლების მიზნით, თავიანთი შვილების განვითარებაზე ზრუნვისას;
6. გაცნობიერონ, რომ დისკრიმინაცია, ჩაგვრა და სტერეოტიპული ხედვა, შესაძლოა, აისახოს მომსახურების მიწოდებაზე.

მომსახურების მიმწოდებლები

1. მსგავსი ან განსხვავებული კულტურული წინაპირობის მქონე ოჯახებთან მუშაობისას იაზრებენ თავიანთი ცოდნის სფეროებს, კომფორტისა და დისკომფორტის გამომწვევ პირობებს და, საჭიროების შემთხვევაში, ეძებენ მხარდაჭერას;
2. აღიარებენ კულტურულ ჯგუფებს შორის არსებულ განსხვავებებს (მაგ: სულიერებასთან, ჯანმრთელობასა და შეზღუდულ შესაძლებლობასთან, ბავშვთა აღზრდასთან, დახმარების მიებასთან და ოჯახის სტრუქტურასთან დაკავშირებულ ხედვებს);
3. ოჯახთან ვიზიტებს გეგმავენ მათი მოლოდინებისა და განრიგის შესაბამისად;
4. ამაღლებენ ოჯახის ჩართულობასა და მათ ეფექტურობას, რაც, თავის მხრივ, სასარგებლოა ბავშვის კეთილდღეობისა და განვითარებისთვის;
5. პროცესს წარმართავენ იმგვარად, რომ ის იყოს მოქნილი, იძლეოდეს ინდივიდუალიზების შესაძლებლობას და პასუხობდეს ოჯახის ცვალებად საჭიროებებს, მოთხოვნილებებს და სწავლის სტილს;

6. ნერგავენ მონაწილეობითი დახმარების ფორმას, რომელიც, სასურველი მიზნებისა და სურვილების მიღწევისას, ფოკუსირებას ახდენს ოჯახის ჩართულობაზე;
7. ოჯახთან ნებისმიერი ინტერაქციისას არიან მგრძნობიარეები და ემპათიურები;
8. აწოდებენ როგორც ინფორმაციულ, ასევე ემოციურ მხარდაჭერას;
9. აცნობიერებენ საკუთარი როლისა და ცოდნის საზღვრებს და საჭიროების შემთხვევაში, ბენეფიციარს ამისამართებენ სპეციალიზებულ პროფესიონალებთან;
10. ოჯახთან ნებისმიერი ინტერაქციისას მათ მიმართ გამოხატავენ როგორც ზრუნვას, ასევე ინტერესს;
11. აღიქვამენ ოჯახებს პასუხისმგებლიან, სანდო ადამიანებად და ამ ხედვის შესაბამისად ექცევიან მათ;
12. შეთანხმებულ ამოცანებს ახორციელებენ დროულად;
13. ოჯახისთვის არიან ადრეული ჩარევის გამოცდილი და საიმედო პარტნიორები;
14. აქტიურად უსმენენ ოჯახის წევრებს და შეუძლიათ ურთიერთკავშირის დანახვა მათ მიერ გამოკვეთილ საკითხებსა და მათ რეალურ საჭიროებებს შორის;
15. ეხმარებიან ოჯახებს ოპტიმისტურად განეწყონ ბავშვის მომავლისადმი და დააწესონ და შეინარჩუნონ მაღალი მოლოდინები მის განვითარებასთან დაკავშირებით;
16. ოჯახების დახმარებისას ითვალისწინებენ მათ ინდივიდუალურ თავისებურებებს (მაგ: კონფიგურაციებს, კულტურას, რწმენებს, ღირებულებებს, ემოციებს, გამკლავების უნარ-ჩვევებსა და ოჯახის დინამიკას).

დაკავშირებული რესურსები და ციტირებები მტკიცებულებებიდან

1. American Speech-Language-Hearing Association. (2004). *Knowledge and skills needed by speech-language pathologists and audiologists to provide culturally and linguistically appropriate services* [Knowledge and skills]. Retrieved July 16, 2013, from <http://www.asha.org/docs/html/KS2004-00215.html>
2. American Speech-Language-Hearing Association. (2005). *Cultural competence* [Issues in ethics]. Retrieved July 16, 2013, from <http://www.asha.org/docs/html/PI2011-00326.html>
3. Brotherson, M. J., Summers, J. A., Naig, L. A., Kyzar, K., Friend, A., Epley, P., . . . Turnbull, A. P. (2010). Partnership patterns: Addressing emotional needs in early intervention. *Topics in Early Childhood Special Education*, 30, 32–45.
4. Coker, T. R., Rodriguez, M. A., & Flores, G. (2010). Family-centered care for US children with special health care needs: Who gets it and why? *Pediatrics*, 125, 1159–1167.
5. Department of Education and Skills (UK). (2003). *Developing early intervention/support services for deaf children and their families: Executive summary*. (LEA/0068/2003). Retrieved July 16, 2013, from <http://www.ndcs.org.uk/document.rm?id=3746>
6. Dromi, E., & Ingber, S. (1999). Israeli mothers' expectations from early intervention with their preschool deaf children. *Journal of Deaf Studies and Deaf Education*, 4, 50–68.
7. Dunst, C. J. (2006). Parent-mediated everyday child learning opportunities: I. Foundations and operationalization. *CASEinPoint*, 2, 1–10. Retrieved July 16, 2013, from <http://www.fipp.org/case/CASEinPoint.html>
8. Dunst, C. J., & Dempsey, I. (2007). Family-professional partnerships and parenting competence, confidence, and enjoyment. *International Journal of Disability, Development and Education*, 54, 305–318.
9. Dunst, C. J., Trivette, C. M., & Deal, A. G. (1988). *Enabling and empowering families: Principles and guidelines for practice*. Cambridge, MA: Brookline Books.
10. Dunst, C. J., Trivette, C. M., Hamby, D. W., & Bruder, M. B. (2006). Influences of contrasting natural learning environment experiences on child, parent and family well-being. *Journal of Developmental and Physical Disabilities*, 18, 235–250.

11. Dunst, C. J., Trivette, C. M., & Hamby, D. W. (2007). Meta-analysis of family-centered help-giving practices research. *Mental Retardation and Developmental Disabilities Research Reviews*, 13, 370–378.
12. Guralnick, M. J. (2011). Why early intervention works: A systems perspective. *Infants and Young Children*, 24, 6–28.
13. Hintermair, M. (2004). Sense of coherence: A relevant resource in the coping process of mothers of deaf and hard-of-hearing children? *Journal of Deaf Studies and Deaf Education*, 9, 15–26.
14. Hintermair, M. (2006). Parental resources, parental stress, and socioemotional development of deaf and hard of hearing children. *Journal of Deaf Studies and Deaf Education*, 11, 493–513.
15. Ingber, S., & Dromi, E. (2009). Demographics affecting parental expectations from early deaf intervention. *Deafness & Education International*, 11, 83–111.
16. Ingber, S., & Dromi, E. (2010). Actual versus desired family-centered practice in early intervention for children with hearing loss. *Journal of Deaf Studies and Deaf Education*, 15, 59–71.
17. Johnson DeConde, C. (2006). One year's growth in one year, expect no less. *Hands & Voices Communicator*, 9, 3.
18. Mahoney, G. (2009). Relationship Focused Intervention (RFI): Enhancing the role of parents in children's developmental intervention. *International Journal of Early Childhood Special Education*, 1, 79–94.
19. McBride, S., Brotherson, M. J., Joanning, H., Whiddon, D., & Demmitt, A. (1993). Implementation of family-centered services: Perceptions of families and professionals. *Journal of Early Intervention*, 7, 414–430.
20. Mott, D. W., & Dunst, C. J. (2006). Influences of resource-based intervention practices on parent and child outcomes. *CASEinPoint*, 2, 1–8. Retrieved July 16, 2013, from <http://www.fipp.org/case/CASEinPoint.html>
21. Odom, S. L., & Wolery, M. (2003). A unified theory of practice in early intervention/early childhood special education: Evidence-based practices. *The Journal of Special Education*, 37, 164–173.
22. Rush, D. D., & Shelden, M. L. (2005). Evidence-based definition of coaching practices. *CASEinPoint* 1, 1–6. Retrieved July 16, 2013, from <http://www.fipp.org/case/CASEinPoint.html>
23. Temple, B., & Young, A.M. (2008). 'They know where they can find us . . .' Service providers' views on early support and minority ethnic communities. *Disability and Society*, 23, 223–234.
24. Trivette, C. M., & Dunst, C. (1998). *Family-centered help giving practices*. Asheville, NC: Orelena Hawks Puckett Institute.
25. Workgroup on Principles and Practices in Natural Environments, OSEP TA Community of Practice: Part C Settings. (2008). Seven key principles: *Looks like/doesn't look like*. Retrieved July 16, 2013, from http://www.ectacenter.org/~pdfs/topics/families/Principles_LooksLike_DoesntLookLike3_11_08.pdf; selected concepts in the current document were adapted with permission from the Iowa Early Access/Script program retrieved from http://www.educateiowa.gov/index.php?option=com_docman&task=doc_download&grid=1960

მესამე პრინციპი:

ინფორმირებული არჩევანი და გადაწყვეტილების მიღება

პროფესიონალები აწარმოებენ პროცესს, რომლის დროსაც ოჯახები იღებენ საჭირო ცოდნას, ინფორმაციასა და გამოცდილებას, რათა შემდგომ მიიღონ სრულად ინფორმირებული გადაწყვეტილებები. ეს მოიცავს მშობლებისთვის სპეციალური განათლების კანონებისა და ამ კანონებით განსზღვრული მათი უფლებების სწავლებას. გადაწყვეტილების მიღება განიხილება, როგორც უწყვეტი, მიმდინარე პროცესი. ოჯახებმა, შესაძლოა, მიიღონ ან შეცვალონ გადაწყვეტილებები ბავშვისა და ოჯახის ცვალებადი საჭიროებებიდან, პროგრესიდან და ემოციური კეთილდღეობიდან გამომდინარე.

მომსახურების მიმწოდებლები:

1. აღიარებენ, რომ საბოლოოდ, გადაწყვეტილების მიღების ძალაუფლება ოჯახის ხელშია; თანამშრომლობენ ოჯახთან და ეხმარებიან მას აღნიშნული ძალაუფლების განხორციელებაში;
2. აწარმოებენ ღია, მოქნილ და ეფექტურ მხარდამჭერ პოლიტიკას კომუნიკაციის სხვადასხვა შესაძლებლობებთან დაკავშირებით;
3. ოჯახებს უზიარებენ მრავალფეროვანი წყაროებიდან მიღებულ ამომწურავ, მნიშვნელოვან, რელევანტურ და ობიექტურ ინფორმაციასა და გამოცდილებებს, რომლებიც ეხმარებიან მათ ინფორმირებული გადაწყვეტილების მიღებაში;
4. აცნობიერებენ, რომ „ინფორმირებული არჩევანი“ ვერ დაეფუძნება ნეიტრალურ და აღწერილობით ინფორმაციას, ამიტომ უდიდესი მნიშვნელობა აქვს ისეთი ინფორმაციის მიწოდებას, რომელიც მოიცავს შეფასებებს სხვადასხვა სახის რისკების, სარგებლის და კონკრეტულ გადაწყვეტილებებთან დაკავშირებული გაუთვალისწინებლობების შესახებ;
5. აწოდებენ ოჯახებს ინფორმაციას იმ მოსალოდნელი შედეგების, ასევე, პოტენციური ბენეფიტებისა და გამოწვევების შესახებ, რომლებიც თან ახლავს სხვადასხვა მიდგომის განხორციელებას;
6. აქტიურად ეხმარებიან ოჯახს გადაწყვეტილების მიღებისა და თვითგანსაზღვრის პროცესში;
7. ეხმარებიან ოჯახებს მათი უნარებისა და შესაძლებლობების იდენტიფიცირებასა და შემდგომ მათ წარმატებულ გამოყენებაში;
8. ეხმარებიან ოჯახებს გადაწყვეტილების მიღებისას გამოიყენონ საშუალებები, რომლებიც ითვალისწინებენ მათ ინდივიდუალურ ძლიერ მხარეებს, რესურსებს, საჭიროებებსა და გამოცდილებებს;
9. ეხმარებიან ოჯახებს განსაზღვრონ თავიანთი ხედვა და გეგმა თავიანთი შვილის მომავალთან დაკავშირებით; ეხმარებიან იმის გააზრებაში, რომ ხედვები და გეგმები, საჭიროების შემთხვევაში, შესაძლოა შეიცვალოს;
10. აწვდიან საჭირო რესურსებს და მხარს უჭერენ ოჯახის წევრების გადაწყვეტილებებს;
11. აცნობიერებენ, რომ ინფორმირებული არჩევანი არ არის ერთჯერადი გადაწყვეტილება, ეს არის უწყვეტი, მიმდინარე პროცესი;
12. აწოდებენ ოჯახებს სრულ ინფორმაციას კანონით განსაზღვრული თავიანთი უფლებების შესახებ.

დაკავშირებული რესურსები და ციტირებები მტკიცებულებებიდან

1. *Decision making related to communication*. Retrieved July 16, 2013, from http://www.ncbegin.org/index.php?option=com_content&view=article&id=80&Itemid=130
2. Hands & Voices. *Communication Considerations*. Retrieved July 16, 2013, from <http://www.handsandvoices.org/comcon/index.html>
3. Seaver, L. (Ed.) (2009). *The book of choice*. Boulder, CO: Hands and Voices. Retrieved July 16, 2013, from <http://www.handsandvoices.org/resources/products.htm#hoc>
4. Carr, G., Young, A. M., Hunt, R., McCracken, W., Skipp, A., & Tattersall, H., (2006). *Helping you choose: Making informed choices for you and your child*. Retrieved July 16, 2013, from <http://www.ihs.manchester.ac.uk/events/pastworkshops/2012/CHRN200312/handbook.pdf>

5. Carr, G., Young, A. M., Hall A. M., Hunt, R., McCracken, W. M., Skipp, A., & Tattersall, H. J. (2006). *Informed choice, families and deaf children: Professional handbook*. Retrieved July 16, 2013, from <http://media.education.gov.uk/assets/files/pdf/i/informed%20choice%20families%20and%20deaf%20children%20-%20professional%20handbook.pdf>
6. Joint Committee on Infant Hearing. (2013). Supplement to the JCIH 2007 position statement: Principles and guidelines for early intervention after confirmation that a child is deaf or hard of hearing. *Pediatrics*, 131, e1324–e1349. Retrieved July 16, 2013, from <http://pediatrics.aappublications.org/content/early/2013/03/18/peds.2013-0008.full.pdf+html>

ციტირებები მტკიცებულებებიდან

1. Dunst, C. J., Trivette, C. M. & Deal, A. (1988). *Enabling and empowering families: Principles and guidelines for practice*. Cambridge, MA: Brookline Books.
2. Knoors, H. (2007). Educational responses to varying objectives of parents of deaf children: A Dutch perspective. *Journal of Deaf Studies and Deaf Education*, 12, 243–253.
3. Steinberg, A., Bain, L., Li, Y., Delgado, G., & Ruperto, V. (2003). Decisions Hispanic families make after the identification of deafness. *Journal of Deaf Studies and Deaf Education*, 8, 291–314.
4. Storbeck, C., & Calvert-Evans, J. (2008). Towards integrated practices in early detection of and intervention for deaf and hard of hearing children. *American Annals of the Deaf*, 153, 314–321.
5. Young, A. M. (2002). Factors affecting communication choice in the first year of life – assessing and understanding an ongoing experience. *Deafness & Education International*, 4, 1–12.
6. Young, A. M., Carr, G., Hunt, R., McCracken, W., Skipp, A., & Tattersall, H. (2006). Informed choice and deaf children—Underpinning concepts and enduring challenges. *Journal of Deaf Studies and Deaf Education*, 11, 322–336.
7. Young, A. M., Jones, D., Starmer, C., & Sutherland, H. (2005). Issues and dilemmas in the production of standard information for parents of young deaf children—Parents’ views. *Deafness & Education International*, 7, 63–76.

მეოთხე პრინციპი:

ოჯახების სოციალური და ემოციური მხარდაჭერა

ოჯახები დაკავშირებულნი არიან მხარდაჭერის სისტემებთან, რათა შეძლონ იმ აუცილებელი ცოდნისა და გამოცდილების მიღება, რაც დაეხმარება მათ ექსტრად იმოქმედონ თავიანთი ყრუ და სმენადაქვეითებული შვილების სახელით.

მომსახურების მიმწოდებლები

1. ქმნიან და იყენებენ როგორც ფორმალურ (სისტემატური პარტნიორული ურთიერთობები მშობლებსა და პროფესიონალებს შორის და მშობელთა მხარდაჭერის ქსელი - მშობელი-მშობელს), ასევე, არაფორმალურ (სათემო ორგანიზაციები, მეგობრები, გაფართოებული ოჯახი, რელიგიური გაერთიანებები, სათამაშო ჯგუფები) დახმარების სისტემები;
2. აცნობიერებენ, თუ როგორ შეუძლიათ ბუნებრივ ქსელებს მხარი დაუჭირონ ოჯახის ჯანმრთელობასა და კეთილდღეობას;
3. ეხმარებიან ოჯახებს იმის დანახვაში, თუ რა რესურსების მოწოდება შეუძლიათ მათ არაფორმალური მხარდაჭერის ქსელებს მათი სპეციფიკური საჭიროებების დასაკმაყოფილებლად;
4. უზრუნველყოფენ, რომ ოჯახებს ჰქონდეთ წვდომა მთელ რიგ/მრავალფეროვან რესურსებთან, რათა მიიღონ უშუალოდ მათ უნიკალურ საჭიროებებზე მორგებული მხარდაჭერა;

5. აცნობიერებენ და აქტიურად უჭერენ მხარს ორმხრივობაზე დაფუძნებულ პრაქტიკებს, ქსელების შექმნის მიზნით;
6. ხელს უწყობენ ოჯახსა და თემს შორის ურთიერთობას, არაფორმალური დახმარების ქსელი გაძლიერების მიზნით;
7. უზრუნველყოფენ, რომ მშობლებს ჰქონდეთ კავშირი მშობელთა დამარების ქსელთან - მშობელი მშობელს და მიიღონ დახმარება სხვა ოჯახებისგან, რომელთაც ჰყავთ ყრუ ან სმენადაქვეითებული ბავშვი. აცნობიერებენ მშობელი-მშობელს მხარდაჭერის ქსელის როლს ოჯახების ემოციური და სოციალური კეთილდღეობის ხელშეწყობაში;
8. ხელს უწყობენ ოჯახის დაკავშირებას ზრდასრულ ყრუ ან სმენადაქვეითებულ ადამიანთან, რომელიც როლ-მოდელი იქნება მათთვის;
9. აწვდიან სოციალურ და ემოციურ მხარდაჭერას მშობლებსა და დედმამიშვილებს, რაც ხელს შეუწყობს მათ კეთილდღეობას. საჭიროების შემთხვევაში, აწვდიან ინფორმაციას მშობლებს და ამისამართებენ მათ ფსიქიკური ჯანდაცვის პროფესიონალურ სერვისებთან. აცნობიერებენ ოჯახის კეთილდღეობის როლს ბავშვის განვითარებასთან მიმართებაში.

ადრეული ინტერვენციის სისტემები

1. აღიარებენ და აქტიურად უჭერენ მხარს მშობელთა ორგანიზაციებს და ქსელებს, რათა მშობლებს ჰქონდეთ წვდომა თანასწორთა მხარდაჭერაზე.
2. რთავენ მშობელთა ლიდერობას/მშობელთა ორგანიზაციებს FCEI პროგრამების სტრატეგიული განვითარებისა და ფუნქციონირების პროცესში.

დაკავშირებული რესურსები და ციტირებული მტკიცებულებები

1. Ainbinder, J. G., Blanchard, L. W., Singer, G. H., Sullivan, M. E., Powers, L. K., Marquis, J. G., the Consortium to Evaluate Parent to Parent (1998). A qualitative study of parent to parent support for parents of children with special needs. *Journal of Pediatric Psychology*, 23, 99–109.
2. Dunst, C. (2005). Foundations for an evidence-based approach to early childhood intervention and family support. *CASEmakers*, 1, 1–6. Retrieved July 16, 2013, from <http://www.fipp.org/case/casemakers.html>
3. Dunst, C. J., & Trivette, C. M. (2009). Meta-analytic structural equation modeling of the influences of family-centered care on parent and child psychological health. *International Journal of Pediatrics*, 2009, 1–9.
4. Dunst, C. J., Trivette, C. M., Gordon, J. J., & Pletcher, L. C. (1989). Building and mobilizing informal family support networks. In G. Singer, & L. Irvin (Eds.), *Support for caregiving families* (pp. 121–139). Baltimore, MD: Brooks Publishing.
5. Hands & Voices. *Guide by your side*. Retrieved July 16, 2013, from <http://www.handsandvoices.org/gbys/index.htm>
6. Hintermair, M. (2000). Hearing impairment, social networks, and coping: The need for families with hearing-impaired children to relate to other parents and to hearing-impaired adults. *American Annals of the Deaf*, 145, 41–53.
7. Hintermair, M. (2004). Sense of coherence: A relevant resource in the coping process of mothers of deaf and hard-of-hearing children? *Journal of Deaf Studies and Deaf Education*, 9, 15–26.
8. Hintermair, M. (2006). Parental resources, parental stress, and socioemotional development of deaf and hard-of-hearing children. *Journal of Deaf Studies and Deaf Education*, 11, 493–513.
9. Hoagwood, K. E., Cavaleri, M. A., Serene Olin, S., Burns, B. J., Slaton, E., Gruttadaro, D., & Hughes, R. (2010). Family support in children's mental health: A review and synthesis. *Clinical Child and Family Psychology Review*, 13, 1–45.

10. Jackson, C. W. (2011). Family supports and resources for parents of children who are deaf or hard of hearing. *American Annals of the Deaf*, 156, 343–362.12
11. Jackson, C. W., Wegner, J. R., & Trumbull, A. P. (2010). Family quality of life following early identification of deafness. *Language, Speech, and Hearing Services in Schools*, 41, 194–205.
12. Lederberg, A., & Goldbach, T. (2002). Parenting stress and social support in hearing of deaf and hearing children: A longitudinal study. *Journal of Deaf Studies and Deaf Education*, 7, 330–345.
13. Mott, D. W. (2006). Operationalizing resource-based intervention practices. *CASEinPoint*, 2, 1–8. Retrieved July 16, 2013, from <http://www.fipp.org/case/CASEinPoint.html>
14. Mott, D. W., & Swanson, J. R. (2006). A research synthesis of resource-based intervention practice studies. *CASEinPoint*, 2, 1–13. Retrieved July 16, 2013, from <http://www.fipp.org/case/CASEinPoint.html>
15. Luterman, D. (2006). The counseling relationship. *The ASHA Leader*, 11, 8–9.
16. Quittner, A. L., Cruz, I., Barker, D. H., Tobey, E., Eisenberg, L. S., Niparko, J. K. & CDaCI Investigative Team. (2012). Effects of maternal sensitivity and cognitive and linguistic stimulation on cochlear implant users' language development over four years. *The Journal of Pediatrics*, 162, 343–348 e3.
17. Singer, G. H., Marquis, J., Powers, L. K., Blanchard, L., DiVenere, N., Santelli, B., . . . Sharp, M. (1999). A multi-site evaluation of parent to parent programs for parents of children with disabilities. *Journal of Early Intervention*, 22, 217–229.
18. The Global Coalition of Parents of Deaf/Hard of Hearing Children (GPOD): *Recommended Practices for Family Support*. Retrieved July 16, 2013, from <http://www.gpodhh.org>
19. Young, A. M., Temple, B., Davies, L., Parkinson, G., & Bolton, J. (2008). Disabled children (0 to 3 years) and integrated services—the impact of early support. *Health and Social Care in the Community*, 16, 222–233.

მეხუთე პრინციპი:

ბავშვისა და ოჯახის ინტერაქცია

ოჯახები და მომსახურების მომწოდებლები ერთად მუშაობენ ენის სწავლისთვის ოპტიმალურ გარემოს შესაქმნელად.

სერვისის მომწოდებლები ოჯახს ეხმარებიან

1. გამოიყენონ ყოველდღიური რუტინა, თამაში და ჩვეული/ტიპური ინტერაქციები ბავშვის კომუნიკაციური განვითარების მიზნით;
2. მუდმივად მიაწოდონ ბავშვს ენით/მეტყველებით მდიდარი სტიმულაცია ოჯახის წევრებთან ბუნებრივი ინტერაქციის პროცესში (მშობლებთან, დედამამიშვილებთან, გაფართოებული ოჯახის წევრებთან);
3. გამოიჩინონ მგრძობელობა ბავშვის მხრიდან კომუნიკაციის ნებისმიერი მცდელობის მიმართ და მუდმივად გამოიყენონ ტექნიკები, რომლებიც ხელს უწყობენ ენისა და კომუნიკაციის განვითარებას;
4. მისცენ ბავშვს მრავალფეროვანი შესაძლებლობები აქტიურად ჩაერთოს სხვადასხვა სახის კომუნიკაციურ ინტერაქციაში;
5. უზრუნველყონ, რომ ოჯახური კომუნიკაცია ხელმისაწვდომი იყოს ბავშვისთვის.
6. მოახდინონ თავიანთი ენის ადაპტირება ბავშვის ენობრივი უნარების განვითარების ხელშეწყობის მიზნით (მაგ. მგრძობელობა ბავშვის პროქსიმალური განვითარების ზონის მიმართ);
7. შეისწავლონ ქვესტური ენა, თუკი აირჩევენ კომუნიკაციის ამ მეთოდს.

მომსახურების მიმწოდებლები

1. რამდენადაც შესაძლებელია კარგად ფლობენ ოჯახის ენას და იცნობენ მის კულტურას;
2. სრულყოფილად იცნობენ და თავისუფლად ფლობენ ოჯახის მიერ არჩეულ კომუნიკაციის მიდგომას;
3. მხარს უჭერენ ენობრივ ხელმისაწვდომობასა და მშობლიურ ენას;
4. პატივს სცემენ და მხარს უჭერენ ოჯახის გადაწყვეტილებას კომუნიკაციის მეთოდებთან დაკავშირებით;
5. ურთიერთობისას პატივს სცემენ ოჯახის კულტურას, რწმენებსა და დამოკიდებულებებს;
6. აწოდებენ სწავლების ფუნქციონალურ შესაძლებლობებს, რომლებიც ეფუძნებიან ბავშვისა და ოჯახის ყოველდღიურობას, ინტერესებსა და სიამოვნებას;
7. იყენებენ ზრდასრულთა სწავლებისა და კონსულტირების სტრატეგიებს, რათა დაეხმარონ ოჯახებს განვიტარონ ახალი ძლიერი მხარეები და შესაძლებლობები და ასევე, დაეყრდნონ უკვე არსებულ ცოდნასა და უნარებს;
8. უზრუნველყოფენ სწავლისთვის კეთილგანწყობილ და წამახალისებელ გარემოს;
9. აფასებენ/ახალისებენ მშობლების ჩართულობას და ხელს უწყობენ მშობელსა და ბავშვს შორის დადებითი ინტერაქციის ჩამოყალიბებას;
10. ეხმარებიან ოჯახს ისეთი მასტიმულირებელი სტრატეგიების გამოყენებაში, რომლებიც, როგორც ცნობილია, ხელს უწყობენ ადრეულ განვითარებას;
11. მიჰყვებიან აღნიშნული დოკუმენტის საუკეთესო პრაქტიკის პრინციპებს და გამოქვეყნებულ სასწავლო მასალებს, რათა იყენონ უფრო მოქნილები ოჯახისა და ბავშვის საჭიროებების დაკმაყოფილებისას.

დაკავშირებული რესურსები და ციტირებები მტკიცებულებებიდან

1. Aragon, M., & Yoshinaga-Itano, C. (2012). Using Language ENvironment Analysis to improve outcomes for children who are deaf or hard of hearing. *Seminars in Speech and Language*, 33, 340–353.
2. Calderon, R. (2000). Parental involvement in deaf children's education programs as a predictor of child's language, early reading, and social-emotional development. *Journal of Deaf Studies and Deaf Education*, 5, 140–155.
3. Cole, E. B., & Flexer, C. A. (2011). *Children with hearing loss: Developing listening and talking, Birth to six* (2nd ed.). San Diego, CA: Plural Publishing.
4. Cruz, I., Quittner, A. L., Marker, C., DesJardin, J. L., & CDaCI Investigative Team. (2013). Identification of effective strategies to promote language in deaf children with cochlear implants. *Child Development*, 84, 543–559.
5. Desjardin, J. L. (2005). Maternal perceptions of self-efficacy and involvement in the auditory development of young children with prelingual deafness. *Journal of Early Intervention*, 27, 193–209.
6. DesJardin, J. L., Ambrose, S. E., & Eisenberg, L. S. (2009). Literacy skills in children with cochlear implants: The importance of early oral language and joint storybook reading. *Journal of Deaf Studies and Deaf Education*, 14, 22–43.
7. Donovan, M. S., Bransford, J. D., & Pellegrino, J. W. (Eds.) (1999). *How people learn: Bridging research and practice*. Washington, DC: National Academy Press.
8. Hoff, E. (2003). The specificity of environmental influence: Socioeconomic status affects early vocabulary development via maternal speech. *Child Development*, 74, 1368–1378.
9. Hoff, E., & Naigles, L. (2002). How children use input to acquire a lexicon. *Child Development*, 73, 418–433.

10. Hoff-Ginsberg, E. (1994). Influences of mother and child on maternal talkativeness. *Discourse Processes*, 18, 105–117.
11. Ingber, S., Al-Yagon, M., & Dromi, E. (2010). Mothers' involvement in early intervention for children with hearing loss: The role of maternal characteristics and context-based perceptions. *Journal of Early Intervention*, 32, 351–369.
12. Hurtado, N., Marchman, V. A., & Fernald, A. (2008). Does input influence uptake? Links between maternal talk, processing speed and vocabulary size in Spanish-learning children. *Developmental Science*, 11, F31–F39
13. Huttenlocher, J., Haight, W., Bryk, A., Seltzer, M., & Lyons, T. (1991). Early vocabulary growth: Relation to language input and gender. *Developmental Psychology*, 27, 236–248.
14. Huttenlocher, J., Vasilyeva, M., Waterfall, H. R., Vevea, J. L., & Hedges, L. V. (2007). The varieties of speech to young children. *Developmental Psychology*, 43, 1062–1083. input and gender.
15. Kahn, R., Stemler, S., & Berchin-Weiss, J. (2009). Enhancing parent participation in early intervention through tools that support mediated learning. *Journal of Cognitive Education and Psychology*, 8, 269–287.
16. Mahoney, G. (2009). Relationship Focused Intervention (RFI): Enhancing the role of parents in children's developmental intervention. *International Journal of Early Childhood Special Education*, 1, 79–94.
17. McBride, S. L., & Brotherson, M. J. (1997). Guiding practitioners toward valuing and implementing family-centered practices. In J. Winton, J. McCollum, & C. Cattlett (Eds.). *Reforming personnel preparation in early intervention* (pp 253–76). Baltimore, MD: Brookes
18. Pressman, L., Pipp-Siegel, S., Yoshinaga-Itano, C., & Deas, A. M. (1999). Maternal sensitivity predicts language gain in preschool children who are deaf and hard of hearing. *Journal of Deaf Studies and Deaf Education*, 4, 294–304.
19. Pressman, L., Pipp-Siegel, S., Yoshinaga-Itano, C., Kubicek, L., & Emde, R. (2000). A comparison of the link between emotional availability and language gain in young children with and without hearing loss. *The Volta Review*, 100 (5), 251–277.
20. Quittner, A. L., Cruz, I., Barker, D. H., Tobey, E., Eisenberg, L. S., Niparko, J. K., & the CDaCI Investigative Team. (2013). Effects of maternal sensitivity and cognitive and linguistic stimulation on cochlear implant users' language development over four years. *The Journal of Pediatrics*, 162, 343–348, e3.
21. Robbins, A. M., Green, J. E., & Waltzman, S. B. (2004). Bilingual oral language proficiency in children with cochlear implants. *Archives of Otolaryngology—Head & Neck Surgery*, 13, 644–647.
22. Rowe, M. L. (2008). Child-directed speech: Relation to socioeconomic status, knowledge of *Child Development* and child vocabulary skill. *Journal of Child Language*, 35, 185–205.
23. Schachter, H. M., Clifford, T. J., Fitzpatrick, E., Eatmon, S., MacKay, M., Showler, A., . . . Moher, D. (2002). *A systematic review of interventions for hearing loss in children*. Unpublished document. Ontario, Canada: Health Canada.
24. Snow, C. E. (1972). Mothers' speech to children learning language. *Child Development*, 43, 549–565.
25. Tattersall, H., & Young, A. M. (2003). Exploring the impact on hearing children of having a deaf sibling. *Deafness & Education International*, 5, 108–122.
26. Tomasello, M., & Farrar, M. J. (1986). Joint attention and early language. *Child Development*, 57, 1454–1463.
27. VanDam, M., Ambrose, S. E., & Moeller, M. P. (2012). Quantity of parental language in the home environments of hard-of-hearing 2-year-olds. *Journal of Deaf Studies and Deaf Education*, 17, 402–420.
28. Yoshinaga-Itano, C. (2003). From screening to early identification and intervention: Discovering predictors to successful outcomes for children with significant hearing loss. *Journal of Deaf Studies and Deaf Education*, 8, 11–30.

მეექვსე პრინციპი:

დამხმარე ტექნოლოგიებისა და კომუნიკაციის დამხმარე საშუალებების გამოყენება

მომსახურების მიმწოდებელი უნდა ერკვეოდეს იმ ინსტრუმენტებში, დამხმარე საშუალებებსა და მექანიზმებში, რომლებიც აუცილებელია იმისთვის, რომ ოპტიმალურად შეუწყოს ხელი ბავშვის ენისა და კომუნიკაციის განვითარებას.

მომსახურების მიმწოდებლები

1. იყენებენ ტექნიკურ ცოდნასა და უნარებს, რათა დაეხმარონ ოჯახს იმ მოწყობილობების მართვაში, რომლებიც ხელს უწყობენ ბავშვის ენისა და კომუნიკაციის განვითარებას. აქ იგულისხმება სმენის დამხმარე ტექნოლოგიები (სასმენი აპარატები, კობლერული იმპლანტები, სიხშირე-მოდულაციური სისტემები), ვიზუალური ტექნოლოგიები (ტექსტური შეტყობინებები, გამაფრთხილებელი მოწყობილობები, ვიდეო რელე) და ალტერნატიული და დამხმარე კომუნიკაცია. ამდღებენ ოჯახის ცნობიერებას იმ საგანმანათლებლო (მაგ. ინტერაქციული დაფა) და კომპიუტერზე/ინტერნეტზე დაფუძნებულ ტექნოლოგიებთან დაკავშირებით, რომლის მომხმარებელიც, შესაძლოა, მომავალში, მისი შვილი გახდეს.

ადრეული ინტერვენციის სისტემები

1. ცდილობენ, რომ ყველა კომუნიკაციური მიდგომა ხელმისაწვდომი იყოს ოჯახებისთვის, რასაც, შესაძლოა, სხვადასხვა პროგრამების ერთობლივი მუშაობა დასჭირდეს;
2. აქტიურად უჭერენ მხარს ოჯახის გადაწყვეტილებას კომუნიკაციის მეთოდებთან დაკავშირებით;
3. იყენებენ შეფასებებს ოჯახებთან თანამშრომლობისას, რათა განსაზღვრონ, როდის შეიძლება გახდეს საჭირო არჩეული კომუნიკაციური მიდგომის შეცვლა ან გაუმჯობესება;
4. კომუნიკაციის მიდგომები შეთავაზებულია უმაღლესი დონის ცოდნისა და უნარების მქონე მომსახურების მიმწოდებლებისგან. მაგალითად:

ა) ჟესტური ენას ასწავლის ადამიანი, რომლისთვისაც ის არის მშობლიური ენა ან თავისუფლად ფლობს, რომელსაც აქვს უნარი დაეხმაროს მშობლებს ვიზუალური ენის გამოყენებაში და ამით ხელი შეუწყოს ბავშვის ლინგვისტური და კომუნიკაციური უნარების განვითარებას.

ბ) სმენა-მეტყველების განვითარებისკენ მიმართულ მომსახურებებს სთავაზოს მიმწოდებელი, რომელსაც აქვს მაღალი დონის სპეციალიზებული ცოდნა და უნარები და რომელიც ეხმარება ოჯახს/მშობლებს ხელი შეუწყონ ბავშვის სმენით, ლინგვისტურ და კომუნიკაციურ განვითარებას.

დაკავშირებული რესურსები და ციტირებები მტკიცებულებებიდან

1. AG Bell Academy for Listening and Spoken Language. Retrieved July 16, 2013, from <http://www.agbell.org/AGBellAcademy/>
2. Marge, D. K., & Marge, M. (2005). Beyond newborn hearing screening: Meeting the educational and health care needs of infants and young children with hearing loss in America. Report and recommendations of the 2004 National Consensus Conference on Effective Educational and Health

Care Interventions for Infants and Young Children With Hearing Loss. Syracuse, NY: State University of New York, Upstate Medical University. Retrieved July 16, 2013, from http://www.upstate.edu/pmr/research/beyond_newborn.pdf

3. Moeller, M. P., Hoover, B., Peterson, B., & Stelmachowicz, P. G. (2009). Consistency of hearing aid use in infants with early-identified hearing loss. *American Journal of Audiology*, 18, 14–23.
4. Morford, J., & Mayberry, R. (2000). A reexamination of “early exposure” and its implications for language acquisition by eye. In C. Chamberlain, J. Morford, & R. Mayberry (Eds.), *Language acquisition by eye* (pp. 111–127). Mahwah, NJ: Erlbaum.
5. Napier, J., Leigh, G., & Nann, S. (2007). Teaching sign language to hearing parents of deaf children: An action research process. *Deafness & Education International*, 9, 83–100.
6. Schick, B., Williams, K., & Bolster, L. (1999). Skill levels of educational interpreters working in public schools. *Journal of Deaf Studies and Deaf Education*, 4, 144–155.
7. Joint Committee on Infant Hearing. (2013). Supplement to the JCIH 2007 position statement: Principles and guidelines for early intervention after confirmation that a child is deaf or hard of hearing. *Pediatrics*, 131, e1324–e1349. Retrieved July 16, 2013, from <http://pediatrics.aappublications.org/content/early/2013/03/18/peds.2013-0008.full.pdf+html>
8. Walker, E. A., Spratford, M., Moeller, M. P., Oleson, J., Ou, H., Roush, P., & Jacobs, S. (2013). Predictors of hearing aid use time in children with mild-to-severe hearing loss. *Language, Speech, and Hearing Services in Schools*, 44, 73–88.

მეშვიდე პრინციპი:

მომსახურების კვალიფიციური მიმწოდებელი

მომსახურების მიმწოდებლები კარგად არიან გადამზადებულები და აქვთ ყრუ/სმენადაქვეითებულ ბავშვებთან და მათ ოჯახებთან მუშაობისთვის საჭირო სპეციალიზებული ცოდნა და უნარები. მომსახურების მიმწოდებლები უნდა ფლობდნენ ძირითად კომპეტენციებს ოჯახის მხარდასაჭერად ბავშვის განვითარებასა და ბავშვისა და ოჯახის კეთილდღეობაზე ზრუნვის პროცესში.

ადრეული ინტერვენციის პროგრამები

1. განსაზღვრავენ ყრუ/სმენადაქვეითებული ბავშვების ოჯახებთან მუშაობისთვის აუცილებელ ცოდნასა და უნარებს;
2. ავითარებენ ხარისხიანი მომსახურების სტანდარტებს და უზრუნველყოფენ მომსახურების მიმწოდებლების როგორც შეფასებას, ასევე მათ წვომას უწყვეტ განათლებასთან, რათა მათი ცოდნა და უნარები აღნიშნულ სტანდარტებთან შესაბამისი იყოს;
3. უზრუნველყოფენ ოჯახების ხელმისაწვდომობას ადრეული ჩარევის მომსახურებების იმ მიმწოდებლებთან, რომელთაც აქვთ ყრუ/სმენადაქვეითებული ბავშვების ოჯახებთან მუშაობისთვის აუცილებელი სპეციალური ცოდნა და უნარები;
4. უზრუნველყოფენ პროფესიონალებს უწყვეტი განათლებითა და რესურსებით, რათა მათ შეინარჩუნონ ყრუ/სმენადაქვეითებული ბავშვების ოჯახებთან FCEI-ს განხორციელებისთვის აუცილებელი ცოდნა და უნარები;
5. უზრუნველყოფენ, რომ მომსახურების მიმწოდებლები კარგად იყვნენ გაცნობიერებულნი სპეციფიკური ჩარევის თეორიებსა და მეთოდებში და ახორციელებდნენ კარგად დაგეგმილ/განსაზღვრულ ჩარევებს აღნიშნულ თეორიებსა და მეთოდებზე დაყრდნობით;

6. უზრუნველყოფენ სუპერვიზიას, კონტროლსა და პირდაპირ დაკვირვებას პრაქტიკებზე და მომსახურების განხორციელებასთან დაკავშირებით აწვდიან კონკრეტულ უკუკავშირს;
7. უზრუნველყოფენ, რომ ქვეტური ენის შესწავლის პროცესში მყოფი ოჯახებისთვის ხელმისაწვდომი იყოს კომპეტენტური და სრულყოფილი ენობრივი მოდელები, რომლებიც შეთავაზებული იქნება იმ პროფესიონალების მიერ, რომლებიც სრულყოფილად ფლობენ შესაბამის ენას და აქვთ ყრუ/სმენადაქვეითებული ბავშვების ოჯახების სწავლების გამოცდილება;
8. ხელს უწყობენ პროფესიონალებს თვითშეფასებისა და თვითრეფლექსიის განხორციელებაში.

დაკავშირებული რესურსები და ციტირებები მტკიცებულებებიდან

1. Department of Education and Skills (UK). (2003). *Developing early intervention/support services for deaf children and their families: Executive summary*. (LEA/0068/2003). Retrieved July 16, 2013, from <http://www.ndcs.org.uk/document.rm?id=3746>
2. Jones, T. W., & Ewing, K. M. (2002). An analysis of teacher preparation in deaf education: Programs approved by the Council on Education of the Deaf. *American Annals of the Deaf*, 147, 71–78.
3. Rice, G.B., & Lenihan, S. (2005). Early intervention in auditory/oral deaf education: Parent and professional perspectives. *The Volta Review*, 105, 73–96.
4. Lichtert, G., & van Wieringen, A. (2010). Development of PAN-European competencies of teachers of the deaf through partnerships. *Grant agreement Reference: 2009-LDV-PAR-P-407*.
5. Marge, D. K., & Marge, M. (2005). Beyond newborn hearing screening: Meeting the educational and health care needs of infants and young children with hearing loss in America. Report and recommendations of the 2004 National Consensus Conference on Effective Educational and Health Care Interventions for Infants and Young Children With Hearing Loss. Syracuse, NY: State University of New York, Upstate Medical University. Retrieved July 16, 2013, from http://www.upstate.edu/pmr/research/beyond_newborn.pdf
6. Moeller, M. P., Hoover, B., Putman, C., Arbataitis, K., Bohnenkamp, G., Peterson, B., . . . , Stelmachowicz, P. G. (2007). Vocalizations of infants with hearing loss compared with infants with normal hearing: Part II—Transition to words. *Ear and Hearing*, 28, 628–642.
7. Nittrouer, S., & Burton, L. (2001). The role of early language experience in the development of speech perception and language processing abilities in children with hearing loss. *The Volta Review*, 103, 5–37.
8. Proctor, R., Niemeyer, J. A., & Compton, M. V. (2005). Training needs of early intervention personnel working with infants and toddlers who are deaf or hard of hearing. *The Volta Review*, 105, 113–128.
9. Stredler-Brown, A., & Arehart, K. (2000). Universal newborn hearing screening: Impact on early intervention services. *The Volta Review*, 100 (5), 85–117.

მერვე პრინციპი:

თანამშრომლობითი გუნდური მუშაობა

FCEI-ს ოპტიმალური გუნდი ფოკუსირებას ახდენს ოჯახზე და აერთიანებს ისეთ სპეციალისტებს, რომელთაც აქვთ გამოცდილება ყრუ/სმენადაქვეითებული ბავშვების ადრეული განვითარების ხელშეწყობის კუთხით. ოჯახებსა და ბავშვებს უწყვეტი დახმარება მიეწოდებათ მულტიდისციპლინური გუნდის მიერ, რომელშიც ერთიანდებიან ბავშვისა და ოჯახის საჭიროებების დაკმაყოფილებისთვის აუცილებელი უნარების მქონე პროფესიონალები.

ადრეული ჩარევის გუნდები

FCEI- ოჯახზე ცენტრირებული ადრეული ჩარევა

ქართულ ენაზე მომზადებულია ფონდის აურესის მიერ 2018 წლის ოქტომბერში

1. წევრებს არჩევენ თითოეული ოჯახის უნიკალური საჭიროებების შესაბამისად და არა პროფესიული დისციპლინის ან მულტიდისციპლინური შემადგენლობისა და პრაქტიკის მიხედვით;
2. გუნდი შეუზღუდავად მოიცავს პროფესიონალებს, მშობლებს/მეურვეებს, ადრეული ჩარევის მომსახურების მომწოდებლებს, რომელთაც აქვთ ადრეული ბავშვობის სპეციფიკასთან დაკავშირებული სპეციალიზირებული ცოდნა, ყრუ/სმენადაქვეითებული ბავშვების მშობლებთან მუშაობისთვის აუცილებელი ცოდნისა და უნარების მქონე პროფესიონალებს (ყრუ/სმენადაქვეითებულთა მასწავლებელი, ენა-მეტყველების პათოლოგისტი), ოტოლარინგოლოგებს, აუდიოლოგებს, სერვისების კოორდინატორებს, ყრუ/სმენადაქვეითებული პირებს (როგორც როლ მოდელებს, მენტორებს), ჟესტური ენის მასწავლებელს, სოციალურ მუშაკებს/ფსიქოლოგებს და ოჯახი-ოჯახს მხარდაჭერის ქსელის წარმომადგენლებს;
3. ბავშვის საჭიროებებიდან გამომდინარე, შეიძლება, მოიცავდეს, ასევე ფიზიოთერაპევტს, ოკუპაციურ თერაპევტს, პირველადი ზრუნვის მომწოდებლებს, ვიწრო სპეციალიზაციის მედიცინის მუშაკებს (მაგ: ფსიქიატრს, ნევროლოგს, განმავითარებელი პედიატრს), და/ან პედაგოგს, რომელსაც აქვს ცოდნა ყრუ/უსინათლოთა სფეროს შესახებ;
4. ოჯახს სთავაზობენ ზრდასრულ ყრუ/სმენადაქვეითებულ ადამიანთან სრულყოფილი/სასარგებლო ურთიერთობის შესაძლებლობას;
 - ა. ყრუ/სმენადაქვეითებულ ადამიანს შეუძლია იყოს როლ-მოდელი, მენტორი, კონსულტანტი ოჯახისთვის, რომელსაც შესთავაზებს ინფორმაციასა და რესურსებს და დაეხმარება ენობრივი გამოცდილებების გამდიდრებაში;
 - ბ. გუნდში რთავენ ყრუ/სმენადაქვეითებულთა თემებ მათი კულტურული და ენობრივი მგრძობელობის გათვალისწინებით.

ადრეული ჩარევის გუნდის წევრებს

1. აქვთ სხვადასხვა სააგენტოსა და დისციპლინებში მუშაობისთვის აუცილებელი უნარები.
2. რთავენ და განიხილავენ ოჯახებს გუნდის სრულყოფილებიან წევრებად.
3. არიან მოქნილები საკუთარი როლის ცვლილებასთან დაკავშირებით და აქვთ კონსულტირების მრავალფეროვანი ტექნიკების გამოყენების უნარი.
4. მათი მუშაობა თანამშრომლობითი ხასიათისაა და ნათლად აქვთ გააზრებული თითოეული სააგენტოს რესურსები.

ადრეული ჩარევის პროგრამები

1. ნერგავენ ტრანსდისციპლინურ გუნდურ მოდელებსა და პრაქტიკებს.
2. ახორციელებენ ტრანსდისციპლინურ გუნდურ მუშაობას საკუთარი პროგრამის ფარგლებში ან სხვა პროფესიონალებსა და პროგრამებთან ეფექტური თანამშრომლობის გზით.
3. ხელს უწყობენ მომსახურების მიმწოდებლებსა და სააგენტოებს/ორგანიზაციებს შორის კარგ თანამშრომლობასა და კომუნიკაციას, მიუხედავად იმისა, არის თუ არა

ჩართული რამდენიმე დისციპლინა პროცესში. იმ შემთხვევაში, თუ ბავშვი ვერ აღწევს ოპტიმალურ პროგრესს ან/და პროგრამა ვეღარ პასუხობს ბავშვისა და ოჯახის საჭიროებებს, ეძებენ სხვა მომსახურების მიმწოდებელს/სააგენტოს.

4. ისწრაფიან მიიღონ წვდომა საერთაშორისო მხარდაჭერაზე და ხელი შეუწყონ ინფორმაციის გაზიარებას საერთაშორისო დონეზე.

დაკავშირებული რესურსები და ციტირებები მტკიცებულებებიდან

1. Department of Education and Skills (UK). (2003). *Developing early intervention/support services for deaf children and their families: Executive summary* (LEA/0068/2003). Retrieved July 16, 2013, from <http://www.ndcs.org.uk/document.rm?id=3746>
2. Hill, P. (1993). The need for deaf adult role models in early intervention programs for deaf children. *Journal of Canadian Educators of the Hearing Impaired (ACEHI/ACEDA)*, 19, 14–20.
3. Hintermair, M. (2000). Hearing impairment, social networks, and coping: The need for families with hearing-impaired children to relate to other parents and to hearing-impaired adults. *American Annals of the Deaf*, 145, 41–53.
4. Rogers, K. D., & Young, A. M. (2011). Being a Deaf role model: Deaf people's experiences of working with families and deaf young people. *Deafness & Education International*, 13, 2–16.
5. Rush, D. D., Shelden, M. L., & Hanft, B. E. (2003). Coaching families and colleagues: A process for collaboration in natural settings. *Infants and Young Children*, 16, 33–47.
6. Sjoblad, S., Harrison, M., Roush, J., & McWilliam, R. A. (2001). Parents' reactions and recommendations after diagnosis and hearing aid fitting. *American Journal of Audiology*, 10, 24–31.
7. Watkins, S., Pittman, P., & Walden, B. (1998). The deaf mentor experimental project for young children who are deaf and their families. *American Annals of the Deaf*, 143, 29–34.

მეცხრე პრინციპი:

პროგრესის მონიტორინგი

FCEI იმართება ბავშვისა და ოჯახის შედეგების რეგულარული მონიტორინგით/შეფასებით.

მომსახურების მიმწოდებლები მუშაობენ ოჯახთან ერთად, რათა

1. რათა აწარმოონ თითოეული ბავშვის განვითარების, ასევე ოჯახის კმაყოფილების, თვითთვითგაუმჯობესებისა და კეთილდღეობის რეგულარული და უტყუარი შეფასება. შეფასებისას ეყრდნობიან რეფლექტორულ პრაქტიკას, შესაბამის სტანდარტ-ტიზირებულ საზომებს, ანგარიშების სკალებს, აუთენტიკურ/სანდო შეფასებებსა და არაოფიციალურ პროცედურებს. აუთენტიკური შეფასებები, რომლებიც ძლიერ მხარეებზე დაფუძნებულ პერსპექტივაზე აკეთებენ აქცენტს, განკუთვნილნი არიან იმისთვის, რომ მოიხელთონ ყოველდღიურობის რეალური ცხოვრებისეული უნარები და მოახდინონ მათი განვითარების, გაუმჯობესების დოკუმენტირება, შესაბამისი ინტერვენციის დასაგეგმად;
2. საჭიროების შემთხვევაში, შეფასებებით მოპოვებულ ინფორმაციაზე დაყრდნობით, შეცვალონ მიდგომები და სტრატეგიები, რათა ბავშვს ჰქონდეს სწავლის შესაძლებლობა;
3. ყოველი კონკრეტული სამოქმედო გეგმის ან მოქმედების ინდივიდუალური დაგეგმვისას გამოიყენონ განგრძობითი შეფასებები;

4. შეფასებებით მიღებულ მონაცემებზე დაყრდნობით შეისწავლონ და გააანალიზონ პრაქტიკები, გამოიყენონ ახალი უნდარები და გადაჭრან პრობლემები რთულ სიტუაციებში;

მომსახურების მიმწოდებლები

1. შეფასებებით მიღებული მონაცემების განხილვაზე დაყრდნობით, ხელს უწყობენ ოჯახს წევრებს გამოიმუშაონ თავიანთი ქმედებების გაანალიზების უნარი, რათა განსაზღვრონ მათი ეფექტურობა და შეიმუშაონ გეგმა მათი სრულყოფისთვის;
2. რეგულარულად აფასებენ ოჯახის განვითარებასა და შედეგებს, შესაბამისი ინსტრუმენტების გამოყენებით; ცვლიან ინტერვენციებს, თუკი ეს აუცილებელია ოპტიმალური შედეგების გასაზრდელად;
3. ახალისებენ ოჯახს გააკეთონ ინტერვენციის თითოეული წარმატებული შედეგის შეფასება;
4. იყენებენ შეფასების იმ პროცედურებს, რომლებიც განვითარების ზუსტ პრინციპებს ეყრდნობიან;
5. აქვთ უნარი, მიაწოდონ ოჯახს „სენსიტიური“ ინფორმაცია.

დაკავშირებული რესურსები და ციტირებები მტკიცებულებებიდან

1. Bagnatto, S. J., Neisworth, J. T., & Pretti-Frontczak, K. (2010). *LINKing authentic assessment & early childhood intervention: Best measures for best practices*. Baltimore, MD: Paul H. Brookes Publishing.
2. Bailey, D. B., Hebbeler, K., Spiker, D., Scarborough, A., Mallik, S., & Nelson, L. (2005). Thirty-six-month outcomes for families of children who have disabilities and participated in early intervention. *Pediatrics*, 116, 1346–1352.
3. Bailey, D. B., McWilliam, R. A., Aytch-Darkes, L., Hebbeler, K., Simeonsson, R. J., Spiker, D., & Wagner, M. (1998). Family outcomes in early intervention: A framework for program evaluation and efficacy research. *Exceptional Children*, 64, 313–328.
4. Bailey, D. B., Nelson, L., Hebbeler, K., & Spiker, D. (2007). Modeling the impact of formal and informal supports for young children with disabilities and their families. *Pediatrics*, 120, e992–e1001.
5. Bailey, D. B., Raspa, M., & Fox, L. C. (2012). What is the future of family outcomes and family-centered services? *Topics in Early Childhood Special Education*, 31, 216–223.
6. Bailey, D. B., Raspa, M., Olmsted, M. G., Novak, S. P., Sam, A. M., Humphreys, B. P., . . . & Guillen, C. (2011). Development and psychometric validation of the Family Outcomes Survey—Revised. *Journal of Early Intervention*, 33, 6–23.
7. Department of Education and Skills (UK). (2003). *Developing early intervention/support services for deaf children and their families: Executive summary*. (LEA/0068/2003). Retrieved July 16, 2013, from <http://www.ndcs.org.uk/document.rm?id=3746>
8. Hafer, J. C., & Stredler-Brown, A. (2003). Family-centered developmental assessment. In B. Bodner-Johnson & M. Sass-Lehrer, M. (Eds.). *The young deaf or hard of hearing child: A family-centered approach to early education* (pp. 127–149). Baltimore, MD: Paul H. Brookes Publishing.
9. Hermans, D., Knoors, H., & Verhoeven, L. (2010). Assessment of sign language development: The case of deaf children in the Netherlands. *Journal of Deaf Studies and Deaf Education*, 15, 107–119.
10. Joint Committee on Infant Hearing. (2007). Year 2007 Position Statement: Principles and guidelines for early hearing detection and intervention programs. *Pediatrics*, 120, 898–921.
11. Keilty, B., LaRocco, D. J., & Casell, F. B. (2009). Early interventionists' reports of authentic assessment methods through focus group research. *Topics in Early Childhood Special Education*, 28, 244–256.
12. Niparko, J. K., Tobey, E. A., Thal, D. J., Eisenberg, L. S., Wang, N. Y., Quittner, A. L., Fink, N. E., & the CDaCI Investigative Team. (2010). Spoken language development in children following cochlear implantation. *JAMA*, 303, 1498–1506.

FCEI – Family Centered Early Intervention

In Georgian translated by Aures Foundation on 2018

13. Raspa, M., Bailey, D. B. Jr., Olmsted, M. G., Nelson, R., Robinson, N., Simpson, M. E., . . . & Houts, R. (2010). Measuring family outcomes in early intervention: Findings from a large-scale assessment. *Exceptional Children*, 76,496–510.
14. Rush, D. D., Shelden, M. L., & Raab, M. (2008). A framework for reflective questioning when using a coaching interaction style. *CASEtools*, 4, 1–7. Retrieved July 16, 2013, from <http://www.fipp.org/case/casetools.html>
15. Russ, S. A., Dougherty, D., & Jagadish, P. (2010). Accelerating evidence into practice for the benefit of children with early hearing loss. *Pediatrics*, 126(Suppl. 1), S7–S18.
16. Stredler-Brown, A., & Yoshinaga-Itano, C. (1994). F.A.M.I.L.Y. assessment: A multidisciplinary evaluation tool. In J. Roush & N. Matkin (Eds.), *Infants and toddlers with hearing loss* (pp. 45–49). Baltimore, MD: York Press.
17. Joint Committee on Infant Hearing. (2013). Supplement to the JCIH 2007 position statement: Principles and guidelines for early intervention after confirmation that a child is deaf or hard of hearing. *Pediatrics*, 131, e1324–e1349. Retrieved July 16, 2013, from <http://pediatrics.aappublications.org/content/early/2013/03/18/peds.2013-0008.full.pdf+html>
18. Young, A. (2010). Parental satisfaction, service quality & outcomes. In R. C. Seewald & J. M. Bamford (Eds.), *A sound foundation through early amplification: Proceedings of the 2010 International Conference* (pp. 297–306). Stafa, Switzerland: Phonak AG.

მეათე პრინციპი:

პროგრამის მონიტორინგი

FCEI პროგრამები ახდენენ იმის შეფასებას თუ რამდენად საუკეთესო პრაქტიკებს ახორციელებენ მომსახურების მიმწოდებლები და მოიცავენ პროგრამის ყველა ელემენტის მონიტორინგს მათი ხარისხის უზრუნველყოფის მიზნით.

ადრეული ჩარევის პროგრამები

1. პროგრამის კომპონენტების მონიტორინგისთვის იყენებენ ხარისხის უზრუნველყოფის საზომებს;
2. უზრუნველყოფენ საშუალებებს იმის გასაზომად და უზრუნველსაყოფად, რომ მომსახურების მიმწოდებლები, პროგრამები და სისტემები შეესაბამებოდნენ აღნიშნულ შეთანხმების დოკუმენტში გაწერილ პრინციპებს;
3. იყენებენ საზომებს, რომლებიც უზრუნველყოფენ პროგრამის ხარისხს, ახდენენ ბავშვისა და ოჯახის შედეგების, ინტერვენციის განმახორციელებლის ცოდნის, უნარებისა და იმ სარგებლის დოკუმენტირებას, რომელსაც ოჯახის მომსახურებისგან იღებს;
4. იყენებენ მშობლებთან უკუკავშირის მექანიზმებს კმაყოფილების საზომების მიღმა (მაგ: ფოკუს ჯგუფების ჩატარება, ცოდნისა და უნარების ცვლილებების დოკუმენტირება, ასევე, პროცესში მონიტორინგის ჩართვა);
5. მუდმივად იყენებენ შეფასების შედეგად მიღებულ მონაცემებს და ამოწმებენ პროგრამების მოქმედებას განგრძობითი შეფასებების გზით;

დაკავშირებული რესურსები და მტკიცებულებები

1. Bagatto, M. P., Moodie, S. T., Seewald, R. C., Bartlett, D. J., & Scollie, S. D. (2011). A critical review of audiological outcome measures for infants and children. *Trends in Amplification*, 15, 23–33.

2. Dumas, J. E., Lynch, A. M., Laughlin, J. E., Phillips-Smith, E., & Prinz, R. J. (2001). Promoting intervention fidelity: Conceptual issues, methods, and preliminary results from the early alliance prevention trial. *American Journal of Preventive Medicine*, 20(Suppl. 1), 38–47.
3. Kovalski, J. F., Gickling, E. E., Marrow, H., & Swank, P. R. (1999). High versus low implementation of instructional support teams: A case for maintaining program fidelity. *Remedial and Special Education*, 20, 170–183.
4. Marge, D. K., & Marge, M. (2005). Beyond newborn hearing screening: Meeting the educational and health care needs of infants and young children with hearing loss in America. Report and recommendations of the 2004 National Consensus Conference on Effective Educational and Health Care Interventions for Infants and Young Children With Hearing Loss. Syracuse, NY: State University of New York, Upstate Medical University. Retrieved July 16, 2013, from http://www.upstate.edu/pmr/research/beyond_newborn.pdf
5. McWilliam, R. A., Tocci, L., & Harbin, G. L. (1998). Family-centered services: Service providers' discourse and behavior. *Topics in Early Childhood Special Education*, 18, 206–221.
6. Roper, N., & Dunst, C. J. (2006). Early childhood intervention competency checklists. *CASEtools*, 2, 1–14. Retrieved July 16, 2013, from <http://www.fipp.org/case/casetools.html>
7. Rush, D. D., & Shelden, M. L. (2006). Coaching Practices Rating Scale for assessing adherence to evidence-based early childhood intervention practices. *CASEtools*, 2, 1–7. Retrieved July 16, 2013, from <http://www.fipp.org/case/casetools.html>
8. Russ, S. A., Dougherty, D., & Jagadish, P. (2010). Accelerating evidence into practice for the benefit of children with early hearing loss. *Pediatrics*, 126(Suppl. 1), S7–S18.
9. Sexton, J. D., Snyder, P., Lobman, M., Kimbrough, P., & Matthews, K. (1997). A team-based model to improve early intervention programs: Linking preservice and inservice. In P. J. Winton, J. McCollum, & C. Catlett (Eds.), *Reforming personnel preparation in early intervention: Issues, models, and practical strategies* (pp. 495–526). Baltimore, MD: Brookes.
10. Wilson, L. L., & Dunst, C. J. (2006). Checklist for assessing adherence to family-centered practices. *CASEtools*, 1, 1–6.
11. Young, A. M., Gascon-Ramos, M., Campbell, M., & Bamford, J. (2009). The design and validation of a parent-report questionnaire for assessing the characteristics and quality of early intervention over time. *Journal of Deaf Studies and Deaf Education*, 14, 422–435.

მოწოდება მოქმედებისკენ

განსაზღვრული პრინციპები უნდა განხორციელდეს გლობალურ დონეზე შემდეგ რეკომენდაციებზე დაყრდნობით:

1. გაუზიარეთ გადაწყვეტილების მიმღებ ორგანოებს FCEI -პრინციპების მხარდამჭერი წერილი ორგანიზაციის, სააგენტოს ან ფიზიკური პირის სახელით;
2. გაავრცელეთ დოკუმენტი თქვენს სფეროში მომუშავე კოლეგებსა და ლიდერებს შორის;
3. წახალისეთ მშობლების ლიდერობა თქვენს ქვეყანაში, რათა მათ წვლილი შეიტანონ FCEI-ს განხორციელებაში;
4. მხარი დაუჭირეთ კვლევით პროექტებს ქვეყანაში ურთიერთთანამშრომლობისა და პრაქტიკის შესწავლის გზით;
5. შეიტანეთ ეს პრინციპები საკანონმდებლო, სახელმძღვანელო, კონსენსუსისა და პოზიციის დოკუმენტებში ადრეული ჩარევის სერვისებისა და მოდელების შესახებ.

რეკომენდაციები მოქმედებისთვის აღებულია Global Coalition of Parents of Children who are Deaf or Hard of Hearing (GPOD) პოზიციის განცხადება და რეკომენდაციები ოჯახის

FCEI – Family Centered Early Intervention

In Georgian translated by Aures Foundation on 2018

მხარდაჭერისთვის და ახალშობილთა სმენის სკრინინგის სისტემების განვითარებასა და ადრეული გამოვლენისა და ინტერვენციის სისტემებში გლობალურ დონეზე.

კონსენსუსის კონფერენციის მონაწილეები/კონტრიბუტორები

Benedict, Beth	აშშ	გალადეტის უნივერსიტეტი
Binder, Doris	ავსტრია	შეგრძნებების ნევროლოგიისა და ენის ინსტიტუტი
Carr, Gwen	დიდი ბრიტანეთი	ახალშობილთა სმენის სკრინინგის პროგრამა
Cutler, Jodi	იტალია	Affrontiamo la Sordita' Insieme: Dai Genitori ai Genitori
DesGeorges, Janet	აშშ	Hands & Voices
Fellinger, Johannes	ავსტრია	შეგრძნებების ნევროლოგიისა და ენის ინსტიტუტი, ვენის უნივერსიტეტი
Hintermair, Manfred	გერმანია	University of Education, Heidelberg
Holzinger, Daniel	ავსტრია	Austria Institute for Neurology of Senses and Language, Konventhospital Linz; Karl Franzens Universität Graz
Koroleva, Inna	რუსეთი	სანქტპეტერბურგის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
Lane, Susan	კანადა	BC Early Hearing Program
McDonnell, Teresa	ირლანდია	Sharing the Journey
Moeller, Mary Pat	აშშ	ბოსტონის ნაციონალური კვლევითი ჰოსპიტალი
Müllegger-Trečiokaite Daiva	ავსტრია	Association of Parents and Friends of the Hearing-Impaired (Gemeinschaft Eltern und Freunde Hörgeschädigter).
Niparko, John	აშშ	სამხრეთ კალიფორნიის უნივერსიტეტი
Pichler, Alexandra	ავსტრია	Institute of Neurology of Senses and Language
Pittman, Paula	აშშ	იუტას შტატის უნივერსიტეტი; Ski*Hi Institute
Porter, Ann	ავსტრალია	Australia Aussie Deaf Kids
Seaver, Leeanne	აშშ	Hands & Voices
Storbeck, Claudine	სამხრეთ აფრიკა	University of the Witwatersrand
Stredler-Brown, Arlene	აშშ	კოლორადოს უნივერსიტეტი
Walker, Pauline	დიდი ბრიტანეთი	National Deaf Children's Society
Windisch, Sabine	ავსტრია	Institute of Neurology of Senses and Language
Yoshinaga-Itano, Christie	აშშ	კოლორადოს უნივერსიტეტი
Young, Alys	დიდი ბრიტანეთი	მანჩესტერის უნივერსიტეტი

ინტერესთა კონფლიქტი

ინტერესთა კონფლიქტის შესახებ
განცხადება არ ყოფილა

აღიარება

ავტორები მადლობას უხდებიან დრ. სოფი
ამბროზეს დოკუმენტის მომზადებაში
შეტანილი წვლილის გამო